

СИСТЕМА ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

В статті проаналізовано чинники об'єднання обставин, що виключають адміністративну відповідальність в систему. Визначено систему обставин, що виключають адміністративну відповідальність та розглянуто перспективи вдосконалення цієї системи.

Ключові слова: *крайня необхідність, необхідна оборона, неосудність, затримання особи.*

В статье проанализированы факторы объединения обстоятельств, исключающих административную ответственность в систему. Определена система обстоятельств, исключающих административную ответственность и рассмотрены перспективы совершенствования этой системы.

Ключевые слова: *крайняя необходимость, необходимая оборона, невменяемость, задержания лица.*

In the article analyzes the factors combining circumstances precluding administrative responsibility in the system. The system of circumstances precluding administrative responsibility and considers prospects for improvement of the system.

Key words: *extreme necessity, self-defense, insanity, detention.*

Постановка проблеми. науці адміністративного права вже давно існує проблема розмежування адміністративних правопорушень та правомірних вчинків. Відомі ситуації, коли для захисту своїх прав та інтересів, а також для відвернення небезпеки та інших негативних наслідків, особам доводиться заподіювати шкоду фізичного або матеріального характеру. Оскільки такі вчинки за зовнішніми ознаками схожі із адміністративними правопорушеннями, висновок про їхню правомірність чи протиправність вимагає детального дослідження обставин, за яких вони були вчинені. Регулює такі ситуації окремий інститут адміністративного права – обставини, що виключають адміністративну відповідальність.

Стан дослідження. В науці адміністративного права питання пов'язані з обставинами, що виключають адміністративну відповідальність розглядалися лише в межах досліджень присвячених інституту адміністративної відповідальності, зокрема, у працях таких вчених-адміністративістів, як: Д. Бахрах, І. Голосніченко, Є. Додін, Л. Коваль, Т. Коломоєць, А. Комзюк, В. Колпаков, Д. Лук'янець, О. Остапенко та інших. Також поверхнево ці питання були проаналізовані в сучасних підручниках та навчальних посібниках з адміністративного права України. Недослідженими залишаються теоретичні питання пов'язані з системою обставин, що виключають адміністративну відповідальність

Виклад основних положень. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність, утворюють собою певну сукупність. КУпАП до обставин, що виключають адміністративну відповідальність відносить крайню необхідність, необхідну оборону та неосудність.

На відміну від адміністративного права, в теорії права крім неосудності, необхідної оборони, крайньої необхідності, серед обставин, що виключають юридичну відповідальність, називають фізичний і психічний примус, обґрунтований ризик, виконання наказу або розпорядження, малозначність правопорушення, казус, спричинення шкоди при затриманні правопорушника, непереборна сила, вина кредитора, депутатський, дипломатичний і президентський імунітет і інші [1, с. 601-603]. Але, як слушно зазначає професор Т. Комзюк, всі ці обставини не можуть бути віднесені до останніх, тому що, вони: 1) не передбачені чинним законодавством; 2) мають зовсім іншу юридичну природу; 3) відсутня протиправність, вини, спрямованої на здійснення права, на суспільну користь [2, с. 151].

Перелік обставин, що виключають адміністративну відповідальність показує, що вони, будучи пов'язаними із спричиненням шкоди інтересам та благам, що охороняється законом, досить поширені в реальній дійсності. Відомо, що соціальну дійсність визначають індивіди, а також взаємодія і взаємозв'язки їх вчинків, кожен з яких здійснюється в рамках певної сфери суспільних відносин: для необхідної оборони характерна сфера соціально-побутових відносин, а для виконання наказу або розпорядження характерна сфера службових відносин. Оскільки ж суспільні відносини не існують ізольовано один від одного, то, очевидно, що різні види діяльності, що мають місце в рамках суспільних стосунків, є взаємозв'язаними. Якщо ж вдається виділити конкретну специфіку такого взаємозв'язку, це дає підстави об'єднувати названі види діяльності в певні соціальні системи.

Про специфіку такого взаємозв'язку можуть свідчити загальні ознаки обставин, що виключають адміністративну відповідальність, які були вказані вище. Тому ці обставини можуть бути розглянуті у вигляді певної соціально-правової системи. Метою і призначенням дослідження такої системи є не лише впорядковане уявлення про вказані обставини, але і виявлення процесів розвитку і функціонування їх єдності у внутрішніх і зовнішніх його характеристиках. Це, у свою чергу, вимагає системних методів дослідження, суть яких полягає у віддзеркаленні реально дійсної системи обставин і системи знань про ці обставини. Такий підхід дозволяє не лише систематизувати уявлення про обставини, що виключають адміністративну

відповідальність, але й у ряді випадків по-новому вирішити пов'язані з ними проблеми, місце і роль в більш широкому колі схожих соціально-правових явищ.

Системоутворюючим чинником об'єднання обставин, що виключають адміністративну відповідальність, є соціально-правовий результат, який задається заздалегідь і досягається в процесі функціонування цієї системи. Цим результатом виступає здійснення вчинків як підстави виключення суспільної шкідливості і протиправності, і тим самим і адміністративної відповідальності особи. Таке судження дає можливість відносити дану систему вчинків до функціональних, які визначаються як сукупна і ціленаправлена діяльність по досягненню певного результату.

Особливість функціональної системи полягає в тому, що її елементами виступають вчинки, що мають подвійну юридичну характеристику. З одного боку обставини, що виключають адміністративну відповідальність схожі з адміністративними правопорушеннями і є елементами системи того виду суспільних відносин, де вони, передусім, проявляють себе через свій предметний зміст. Наприклад, необхідна оборона, неосудність, крайня необхідність – це елементи відповідних систем у сфері правоохоронних, трудових і інших відносин. З іншої сторони, ці ж вчинки, об'єднані між собою за ознаками правомірності, зовнішньої схожості з тим або іншим правопорушенням, розглядаються як елементи іншої функціональної системи, а саме системи суспільно корисних і правомірних вчинків, що виключають адміністративну відповідальність.

Будучи складовими цієї системи, вказані вчинки зазнають певних змін, що відповідають природі цієї системи, бо остання є тим «полем», в якому діють власні, властиві саме цій системі специфічні закономірності, що підпорядковують і певним чином перетворюють в ній елементи, що утворюються відповідно до своєї внутрішньої природи. У даних вчинках актуалізуються такі властивості, які не проявляють себе в інших системах. Так, на перший план висовується ознака зовнішньої схожості вчинку з тим або іншим адміністративним правопорушенням.

На сьогодні чинне адміністративне законодавство України не передбачає ще яких-небудь обставин, крім крайньої необхідності, необхідної оборони і неосудності, що виключали б адміністративну відповідальність. Однак, деякі вчені-адміністративісти пропонують розширити перелік таких обставин. Так, С. Князев пропонує доповнити перелік обставин, що виключають адміністративну відповідальність, такою обставиною, як затримання злочинця. Він переконаний, що «пряме закріплення цієї обставини в діючому законодавстві у великій мірі відповідає потребам забезпечення законності в правозастосовчій діяльності» [3, с. 98 – 99]. О. Літошенко погоджується з вищезазначеним науковцем і пропонує розширити межі цієї обставини. Зокрема науковець вважає, що до змісту цієї обставини, має входити не лише затримання злочинця, але й затримання особою інших осіб, які вчинили правопорушення [4, с. 101–102]. Очевидно, що в даному випадку також проводиться паралель із кримінальним правом. Стаття 38 КК України вказує: «Не визнаються злочинними дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила злочин, і доставлення її відповідним органам влади, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи» [5, с. 18]. Про правильність вищезазначених поглядів свідчить і той факт, що ця обставина закріплена на законодавчому рівні в деяких країнах. Так, в білоруському адміністративно-деліктному праві визначено затримання фізичної особи, що вчинила злочин або адміністративне правопорушення як обставину, що виключає адміністративну відповідальність [6, с. 31].

На підтримання цієї позиції слід також зазначити, що суспільна корисність затримання особи, яка вчинила правопорушення полягає саме в тому, що воно одночасно: забезпечує доставляння правопорушника відповідним державним органам; запобігає вчиненню нових правопорушень; реалізує принцип невідворотності юридичної відповідальності.

Тому, враховуючи вищесказане, слід погодитися з науковцями, які пропонують доповнити перелік обставин, що виключають адміністративну відповідальність, такою обставиною, як затримання особи, що скоїла злочин або адміністративне правопорушення.

Висновок. Таким чином, найближча перспектива системи обставин, що виключають адміністративну відповідальність, бачиться в послідовному розширенні кола даних правомірних вчинків, особливо в нових сферах суспільних відносин; посиленням взаємодії з іншими подібними по юридичній природі вчинками; забезпеченням ними у своїй єдності послідовного досягнення мети виключення адміністративної відповідальності. У зв'язку з цим, очевидно, що система обставин, що виключають адміністративну відповідальність, потребує постійного аналізу, прогнозів та управління. Для цього необхідні не лише юридичні, але і соціологічні дослідження. Управління системою обставин, що виключають адміністративну відповідальність, досягається різноманітними засобами, серед яких важливе місце займає право, оскільки аналізовані обставини відносяться до категорії тих, які за загальним правилом можуть існувати тільки в правовій формі.

Література:

- 1. Теория государства и права. Курс лекций // Под ред. Н.И. Матузова, А.В.Малько. – 2 изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2004. – 768 с.*
- 2. Адміністративне право України: Підручник: За заг. ред. д.ю.н., проф. Коломосць Т.О. – Київ: Істина, 2008. – 219 с.*

3. Князев С.Д. *Обстоятельства, исключают административную ответственность* // *Правоведение*. – 1990. – № 6. – с.97-99.

4. Літошенко О.С. *Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності*. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Київський національний економічний університет, Київ, 2004. – 199 с.

5. *Кримінальний кодекс України: // Відомості Верховної Ради України*. – 2001. – № 25 – 26. – Ст. 131.

6. Круглов В.А. *Административное-деликтное право Республики Беларусь: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.14 – административное право, финансовое право, информационное право*- Москва – 2008. – 55 с.

УДК 338.439(477)

О.М. Ковалюк

д. е. н., професор

Львівський національний університет імені Івана Франка;

О.В. Косинська

Львівського національного університету імені Івана Франка

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано сучасний стан харчової промисловості України, розглянуто особливості впливу різних чинників на її розвиток. Сформовано пропозиції щодо покращення діяльності підприємств харчової промисловості України.

Ключові слова: *харчова промисловість, зовнішні та внутрішні чинники, інвестиційна привабливість, експорт.*

В статье проанализировано современное состояние пищевой промышленности Украины, рассмотрены особенности влияния различных факторов на ее развитие. Сформированы предложения по улучшению деятельности предприятий пищевой промышленности Украины.

Ключевые слова: *пищевая промышленность, внешние и внутренние факторы, инвестиционная привлекательность, экспорт.*

The article analyzes the current state of Ukraine's food industry, the peculiarities of the influence of various factors on its development. There is formed proposals for improving the operation of the food industry in Ukraine.

Keywords: *food industry, external and internal factors, investment attraction, export.*

Постановка проблеми. Харчова промисловість займає провідне місце в економіці України, демонструючи за останні роки позитивну динаміку приросту обсягу виробництва, забезпечуючи населення повноцінними продовольчими товарами, шляхом пропозиції якісних продуктів широкого асортименту, та є однією з основних бюджетоформуючих галузей економіки країни.

Ефективна, високопродуктивна, динамічно зростаюча харчова промисловість є пріоритетом в забезпеченні економічної безпеки держави і досягненні високої національної конкурентоспроможності, тому актуальним і важливим є аналіз стану харчової промисловості, виявлення проблем у її функціонуванні та визначення шляхів їх вирішення з метою забезпечення подальшого розвитку галузі та економіки держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням актуальних питань, пов'язаних з розвитком харчової промисловості, виробництвом харчових продуктів, розробленням ефективного організаційно-економічного механізму у продовольчій сфері, підвищенням ефективності інноваційного потенціалу галузі та всебічним вивченням проблем наукового забезпечення харчової промисловості займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені: П.П. Борщевський, О.Б. Бутнік-Сіверський, Л.В. Дейнеко, А.О. Заїнчковський, А.О. Коваленко, Д.Ф. Крисанов, І.І. Лукінов, П.В. Осіпов, В.В. Прядко, М.П. Сичевський, Л.В. Старшинська, Л.Г. Чернюк та багато інших.

Розвиток та постійна зміна умов функціонування харчової промисловості зумовлює необхідність проведення подальшої діагностики фінансово-економічного, технологічного стану галузі та визначення конкретних пріоритетів у